

Krakau

Literair zakreisboek

Utrecht  
Het Literatuurhuis  
Serie 'City2Cities'

Uitgave ter gelegenheid van het festival City2Cities:  
Parijs • Utrecht • Krakau, 15 en 16 mei 2015.

Het festival en deze uitgave kwamen mede tot stand dankzij de  
bijdragen van de volgende fondsen, sponsors en uitgeverijen:

Gemeente Utrecht, Provincie Utrecht, Nederlands Letterenfonds,  
Fonds 21, VSB Fonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, Lira Fonds,  
K.F. Hein Fonds, Kees Eijrond Fonds, Expertisecentrum Literair  
Vertalen, Centre for the Humanities, Faculteit Geesteswetenschappen  
Universiteit Utrecht, Krakow City of Literature, Uitgeverij  
Meulenhoff, Uitgeverij Kritak, Uitgeverij de Bezige Bij, Uitgeverij de  
Wereldbibliotheek, Uitgeverij Marmer, Uitgeverij Atlas Contact en  
Uitgeverij Mistral

Eerste druk, mei 2015

[www.hetliteratuurhuis.nl](http://www.hetliteratuurhuis.nl)  
030-231 83 76

Copyright © 2015 Het Literatuurhuis  
Copyright teksten © 2015 de diverse auteurs  
Copyright vertalingen © 2015 de diverse vertalers  
Omslagontwerp: Alike van der Kruijs en Lena Steinborn  
Binnenwerk: Kees Hoendervangers, [www.dtp-plus.nl](http://www.dtp-plus.nl)  
Fotografie omslag: Maarten Willenstein  
Keuze en redactie: Lotte Campman, Sophie Kok, Michaël Stoker

Bij de samenstelling van deze festivalbundel hebben de makers  
getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Diegenen die desondanks  
menen rechten te kunnen doen gelden, worden verzocht contact met  
ons op te nemen om alsnog in een regeling te voorzien.  
Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar  
gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke  
andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van  
de rechthebbenden.

ISBN nummer: 978-94-91869-10-5

## Inhoud

|   |    |
|---|----|
| Krakau: een literaire pelgrimstocht   | 7  |
| Fernand Auwera  | 17 |
| <i>De katten van Krakau (fragment)</i>  |    |
| Karol Lesman  | 21 |
| <i>Ooit wenste ik deze stad alleen lief te hebben</i>                               |    |
| Ewa Lipska  | 39 |
| <i>Dr. Sefer (fragment)</i>   |    |
| Marcin Świetlicki   | 41 |
| <i>Bespogen (44)</i>  |    |
| Czesław Miłosz  | 43 |
| <i>In Krakau</i>  |    |
| Zbigniew Herbert  | 45 |
| <i>Een reis naar Krakau</i>   |    |
| Johan de Boose  | 47 |
| <i>Wisława Szymborska of Het geschikteste ogenblik<br/>om een ramp af te wenden</i> |    |
| Wisława Szymborska  | 67 |
| <i>Niet-verplichte lectuur (fragment)</i>   |    |

## Krakau: een literaire pelgrimstocht

|   |     |
|---|-----|
| Brigid Pasulka<br><i>Geschiedenis, sprookjes en andere (on)waarheden<br/>(fragment)</i> | 71  |
| Adam Zagajewski<br><i>Een nieuw hotel</i>   | 75  |
| Bronisław Maj<br><i>'Bid dat het zo zou kunnen zijn...'</i>                             | 77  |
| Bronisław Maj<br><i>'De duiven slapen op het lijstwerk...'</i>                          | 79  |
| Jo Govaerts<br><i>'Zij stuurde hem een blad...'</i>                                     | 81  |
| Slawomir Shuty<br><i>Het woonblok (fragment)</i>  | 83  |
| James Hopkin<br><i>Zelfs de kraaien zeggen Krakau</i>                                   | 99  |
| Bronvermelding  | 113 |

## Het woonblok (fragment)

SLAWOMIR SHUTY

Vertaald en ingeleid door: Kris van Heuckelom

Shuty™ is het pseudoniem van de Poolse schrijver, fotograaf en regisseur Sławomir Mateja (1973). Shuty is een multimediaal kunstenaar die ook in zijn literaire exposities het artistieke experiment niet schuwt. Een van zijn bekendste boeken is *Product polski* (*Pools product*, 2005), een collage van beeld- en tekstfragmenten die Shuty uit uiteenlopende boeken, tijdschriften en dagbladen heeft gededilleerd en vervolgens in een rudimentair soort strip samengebracht. Kop van jut in dit satirische copy-paste-werkstuk is niet alleen het eigentijdse Polen met zijn populistische politici (op de cover staat een bekend Pools politicus afgebeeld), maar ook het door slimme marketeers en reclamelui gestuurde consumptiedrag van de doorsnee Pool. Eerder had Shuty al naam gemaakt met *Blok* (*Het woonblok*, 2002), een werk dat doorgaans beschouwd wordt als de eerste Poolse roman in hypertext. Bij de realisatie van dit digitale project recycleerde en 'hermonteerde' Shuty een aantal fragmenten uit zijn vroege prozawerken.

De artiestennaam 'Shuty' verwijst naar Nowa Huta, een dichtbevolkte stadswijk in het zuidoosten van Krakau die na WO II aangelegd werd als toonbeeld van communistische urbanisering en industrialisering. Geboren en getogen in wat een socialistisch-realistische modelstad had moeten worden, laat Shuty zich in *Het woonblok*

inspireren door 'het leven zoals het is' in en rond de grauwe woonblokken van Nowa Huta. De startpagina <http://www.blok.art.pl> is als een deur waarlangs je de inkomhal van zo'n woonblok betreedt en een lijst van bewoners te zien krijgt, netjes gerangschikt per verdieping. Klikkend van link naar link ontvouwt zich een dwarsdoorsnede van de Poolse samenleving bij het begin van de 21ste eeuw. De tekeningen van Marcin Maciejowski maken het geheel nog navranter.

## De Boryczko's

(eerste verdieping)

Meneer en mevrouw Boryczko brachten een fijne zondag door in de supermarkt. Ze hadden wat gegeten, dronken dan een goeie kop koffie in promotie, verpoosden nog even op de bankjes vlak bij het standje met de kunstplanten en de aquariumaccessoires, namen vervolgens een kijkje bij de elektronische apparatuur (inclusief een reeks gloednieuwe tv-toestellen van ongelofelijke kwaliteit), vulden wat tombolalotjes in om kostbare prijzen te kunnen winnen en kochten dan nog een paar overbodige spullen, onder andere een dure set boortjes voor gebruik in een klophamer. 'Dit zal me motiveren om een klophamer te kopen', zei meneer Boryczko tegen zijn vrouw. Mevrouw Boryczko ging akkoord met die redenering, op voorwaarde dat zij zich dan ook een uitspattinkje mocht permitteren. Haar man stemde daarmee in, hij had immers geen zin om het aangename aura van die dag te verpesten. 'Het was een schitterende dag, dankjewel', zei mevrouw Boryczko bij het naar buiten gaan en kuste haar man de hand. Op de parking stond de tweedehands Ford te wachten die ze enkele jaren geleden gekocht hadden. Enige onenigheid dook pas op toen ze een twintigtal minuten later in de buurt van de Wincenty Stosstraat kwamen. Op de rijbaan, op een goeie meter van de berm, lag een onnatuurlijk in elkaar gedoken meisje, met een ruggegraat die uit haar nek stak. Vlakbij stond een grote Fiat. 'Ooo..., een ongeval.' Mevrouw Boryczko liet meteen haar interesse blijken.

'Ja en dan?', antwoordde haar man minnetjes. 'Trouwens, zo'n ongeval heeft niks om het lijf, wat ik vorige

week gezien heb, was een pak beter. Vier lijken op de plaats van het ongeluk.'

'Maar ik heb het niet gezien, verdraag nu toch een beetje.'

'Niks van.'

'Verdraag nu toch eens, dat ik even kan kijken.'

'Geen sprake van, ik heb haast.'

'Waar moet jij dan zo nodig heen, als ik vragen mag?'

'Er is een boksmatch.'

'Luister eens, die match van je kun je elke week zien, maar een ongeval als dit gaan we geen tweede keer tegenkomen.'

'Ik heb er vorige week nog één gezien, dat heb ik je toch net verteld.'

'Maar ik heb het niet gezien!'

'Kijk dan straks maar op tv, het zal wel in het journaal zitten.'

F.

(tweede verdieping)

Als je de woonvertrekken betreedt die ze met zoveel trots laten zien - 'Och meneer, we hebben wat verbouwd, met wat we dit jaar nog konden afschrijven' - heb je de indruk dat je het mysterie van een prefab-moskee binnenschrijdt. Na het verplicht uitdoen van je schoenen dien je de heer des huizes, die zich languit voor de tv op de canapé heeft geïnstalleerd, als was het een abortusstoel, luidruchtig te begroeten, waarna deze in het beste geval antwoordt met een beleefdheidsgriemas.

Zij zijn heer en meester in hun terrarium van asbest. De dagdagelijkse shit houdt hen strak in toom. Je wordt verondersteld die hebbelijkheden en heel dat complexe cultuurpatroon te kennen. Een met finier bedekte wandkast uit spaanplaten. Lambriserings en tapijten. Dichte varen in kastrekken. Parketvormig linoleum in de keuken. Tegeltjes in de badkamer. Yperiet in de waterkoker. In de kast een ope i. In de boekenrekken een servies van kopjes en een set kristallen. Foto's van een eerste communie. Een wandklok van plastic als was het een heus basreliëf. De paus. Een halvelings uitgewerkt tafereeltje met een Christusportret. Een tv. Etikettes van bananen. Naast nog wat andere vruchten in de fruitschaal.

De afstandsbediening hoort gehuld te zijn in een hoesje. Zo verslijt ze minder snel. Net zoals de schakelaar minder snel verslijt als je zachtjes het licht aansteekt. Als je 's nachts te luid de wc doorspoelt, kappen ze je handen eraf. Doe je op zondag de was in een sopje, dan

word je in het geniep gelyncht. Maak je in dronken toestand kabaal in de trappenhal, dan wacht je overdag een schervengericht. Ze breken geheid je ballen. Op elke schending van hun neurotisch gewoonterecht word je afgerekend. Alleen als niemand het ziet, kun je tot in de lift zeiken. Wat zullen de burens anders zeggen?! Die kloteburens toch.

Het is verboden zakken in de afvalschacht te gooien. Het is verboden te voetballen. Het is verboden te rolschaatsen. Het is verboden fietsen vast te maken aan de trapleuning. De aanwezigheid in de trappenhal van derden in een toestand die wijst op alcoholconsumptie is ongepast.

Tobiasz

(achtste verdieping)

Waarom is mevrouw Gadkowa vandaag zoveel vroeger dan anders naar haar werk vertrokken? Wat is er met de buurman van het zesde gebeurd, dat hij al om vier uur in de namiddag lichtjes aangeschoten is thuisgekomen? Wie heeft de schacht op de tussenverdieping vuilgemaakt met een grijze stof van onbekende herkomst? Vanwaar halen de heer en mevrouw M. al dat geld voor de volledige verbouwing van hun appartement? Hoeveel kinderen heeft dat jonge echtpaar W. nu eigenlijk? Zou het kunnen dat de Tanculows iets speciaals gegeten hebben bij hun middagmaal? Wiens hond heeft vandaag voor de ingang van de trappenhal gescheten? Bij wie mocht de pastoor niet binnen bij zijn laatste kerstronde? En wie maakt er illegaal gebruik van de kabeltelevisie?

Deze en andere frappante raadsels wachten sinds jaar en dag op opheldering in de vuistdikke boekdelen verborgen in het archief van mevrouw Tobiasz. Mevrouw Elzbieta Tobiasz is een zeer ervaren vrouw. In haar leven heeft ze de gelegenheid gehad deel te nemen aan menige promotieactie. Ook heeft ze in haar leven menige tv-serie gezien. Ze weet steeds hoe en wat, en hoe alles gaat aflopen. Wie op een gegeven ogenblik zal opduiken en wie wat later. Of de gegeven aflevering van wezenlijk belang is voor het verdere handelingsverloop en of het verraad zal uitlopen op een moord of huwelijk. En wat kruiswoordraadsels betreft, die lost ze op met haar ogen toe, net als het rad van fortuin: alle letters zijn nog niet eens verschenen, of zij weet al wat het zijn moet. Soms zelfs nog eerder dan de deelnemers zelf.

B.

(eerste verdieping)

Staszek dronk op Witte Donderdag en op Goede Vrijdag, eigenlijk dronk hij op alle feestdagen. Op normale dagen ook. En laat het nu net vandaag zijn dat de gedachte aan een pintje of twee 's avonds hem al in een staat van blijfe opwinding bracht.

Na het eerste glas kapte hij, zoals gepland, nog een tweede binnen. Het was zwaar bier, want als hij het bij twee pinten houdt, laat het dan tenminste zwaar bier zijn, dat hij er iets van voelt. En alles zou volgens plan verlopen zijn, mocht toen niet die Parzydło zijn opgedoken. Gestuurd door de duivel in hoogsteigen persoon. Parzydło trakteerde hem op een glaasje wodka en wilde meteen ook bijeenleggen voor een halve liter; en wat kon Staszek dan doen? het is dom en onhandig te weigeren als iemand je beleefd een vraag stelt, vooral op een feestdag als vandaag – mag een mens dan niet meer drinken misschien?! daarbij kwam nog dat hij een gewichtige smoes had.

Maar wat die smoes dan wel was, kon Staszek zich al niet meer herinneren. Hoe dan ook, de uitrogge gestookte wodka was voortreffelijk, en Staszek herkende meteen de geur van de zomer en het platteland, de geur van graan en paardenstront, en laat daar nu net een jonge Staszek rondlopen, zich neervlijend in het gras, zijn longen gevuld met de hete, veelgeurige lucht van de avond, hij drijft er koeien, zoals in de goeie ouwe tijd – Staszeks kinderjaren kwamen hem weer voor de geest, en vertederd dat hij was!

Smulka

(negende verdieping)

Tadek en Marzena trekken op vakantie naar Thailand. Het hotel waarin ze gaan verblijven, is – niet onbelangrijk – gelegen op slechts 20 meter van het strand, maar je hoeft niet eens zo ver te gaan, want onder het raam ligt een zwembad. Marzena droomt van een mooie bruine teint, terwijl Tadek van plan is te gaan vissen. Tussendoor uiteraard, als hij geen minderjarige Thaise meiden aan het neuken is. Marzena hoeft daar niets van te weten. Dat ze maar rustig in de zon ligt en haar kont niet vermoeit.

Misschien gaan ze samen wel naar een partijje Thais boksen kijken. Heel vaak eindigt dat op bloedige knock-outs. Misschien zullen ze ook wel wat slangenvlees proberen. Tadek is ook van plan een schorpioen te vangen en te laten uitdrogen. Als het lukt, koopt hij ook nog een nier bij, naar het schijnt zijn die goedkoop daar en die van hem is helaas zo goed als om zeep. Waarom zou je meer betalen dan nodig?

Als geautoriseerd dealer van wit poeder kan hij zich wel een en ander permitteren, in principe zou hij zelfs de oude versie van zijn slokdarm kunnen laten vervangen door een nieuwe, immunologisch beveiligde versie. Hetzelfde geldt voor zijn lever trouwens, maar waarom zou hij zichzelf meteen op kosten jagen? Dan kan hij maar beter proeven van de geneugten van een jonge Thaise, naar het schijnt is de techniek ter plekke al zo ver gevorderd dat hun verrukkelijke lijfjes uitgerust zijn met sensoren die reageren op licht, beweging, aanra-



king, klank en gekietel. Ze hebben ook nog eens een ingebouwde microfoon en luidsprekers waarlangs ze de seksuele mogelijkheden van hun partner de hemel inprijzen, zuchtend en mompelend van genot. Hun complexe binnenste stelt hen in staat te communiceren in het Chinees, het Thais en het Hebreeuws en na te denken over de meest extreme thema's. Bovendien scheidt hun huid op ogenblikken van sterke vervoering zoete esdoornsiroop af. Zo gaat dat voort tot hun batterijen leeg zijn. Zoete esdoornsiroop..., hmmm, de gedachte alleen al deed Tadek likkebaarden.

Kazimierz Metlak

(vijfde verdieping)

Lach zo vaak als je kunt – en het best nog zo hevig dat je buikspieren ervan pijn gaan doen. Met honderd keer schaterlachen verbrand je zoveel calorieën als met tien minuten joggen. Je kunt ook huilen, tijdens een stevige huilbui verbrand je tevens een heleboel calorieën, kom dus niet klagen als je klop krijgt van je vent, want misschien is hij gewoon wel bekommerd om je lijn.

Ook seks is een manier om je van overmatig gewicht te ontdoen, of je kunt ook even nadenken, voor de verbindingen tussen neuronen in je brein is ook enige energie vereist, zo kun je je bij wijze van voorbeeld buigen over een of ander kutprobleem, of ook niet – los gewoon een kruiswoordraadsel op! Of kus je reet. Van gymnastiek gesproken.

Kazek had net kip met champignonsaus en een portie friet naar binnen gewerkt. Megavet voldaan is hij. Zichzelf overeten als een bromvlieg. Zo erg dat hij er slecht van is. Hij ligt nu te rusten op de sofa en weet al niet meer wat hij met zichzelf moet aanvangen, hij heeft nochtans een hond gekocht die hij kan aaien, en hij blijft positief denken, de tegenwoordigheid van het heelal begon hem zelfs te dagen, bovenal echter tracht hij een goed mens te zijn, hij heeft het er zelfs al eens over gehad met de benedenbuur, die eikel, jawel, maar nu moet hij toch wel dringend naar het toilet voor een klein tussendoortje.

Kazek houdt van goede films, maar bovenal houdt hij van reizen, het komt hem tevens voor dat hij ooit een klinische dood is doorgemaakt, en recent is hij zich zelfs voor reïncarnatie gaan interesseren. Hij is zo tot het besluit gekomen dat hij in zijn derde gedaante een wijze man uit het oosten moet geweest zijn, kut nog aan toe.

'Dat ze allemaal mijn kloten kussen,' roept Kazek als hij beelden van brutaliteit neergeslagen onlusten voorbij ziet flitsen, godbetert ergens in het oosten. Hij zapt meteen weg, zijn vingers zenuwachtig samengeperst, en vraagt zich bij het bekijken van een videoclip met vier chocolade meiden af wie van hen hij het eerst zou pakken. En zijn vrouw, die bereidt ondertussen in de keuken een heerlijke *chicha*, terwijl haar geschreeuw de tv overstemt.

XXX

(tweede verdieping)

'Als we ons te goed doen aan de geneugten van het verhemelte, dan heeft onze lever handenvol werk, de taak van dit orgaan bestaat er immers in vetten te verteren en het organisme te ontgiften. Het loont dus zeker om de lever te hulp te schieten. Als hij intensief werkt, stroomt er een grote hoeveelheid bloed door de lever... Jacek verzonk in gedachten.

'En wat gebeurt er dan, papa?' De kleine Justyna keek hem met zo'n overgave en vrouwen aan, ze leek wel een engel. Jacek kuste haar op het voorhoofd en ging verder. 'De doorbloede lever zet dan uit, wat resulteert in een beklemmend gevoel rechts onder de ribben en gepaard gaat met aanhoudende pijn. Gewoonlijk wordt het nog erger na het eten, vooral als dat eten overdadig, vet en sterk gekruid is en de gerechten doorgespoeld werden met alcohol – dat gebeurt vooral tijdens de feestdagen.'

'En gaat het bij ons tijdens de feesten ook zo zijn?', vroeg het kleine meisje. 'Uiteraard, schatje van mij, uiteraard, vind je dat leuk?'

'Erg leuk, en wat gebeurt er daarna?'

'De pijn wordt erger bij benauwdheid, dus maken "le-verlijders" vaak de riem in hun rok of broek los, maar ook dat helpt niet.'

'Dat is zoals bij nonkel Lukasz, nietwaar, papa?'

'Inderdaad, prinsesje van me, je bent zo suikerzoet dat papa je maar al te graag zou opeten.' Eventjes zag hij in gedachten het beeld van overheerlijk gebraden en daarbij

nog wat pikante saus, mjam mjam... 'Wil je misschien toch nog niet gaan slapen?'

'Nee, nee, vertel maar verder, papa...'

'Waar waren we gebleven? Wel, nonkel doet zijn broek open en dat helpt niet. Op de rechterzij gaan liggen lukt al evenmin, want de lever verdraagt die positie niet. Een niet behandelde leververgroting kan overgaan in een ziekelijke toestand en kan leiden tot permanente mutaties van dit orgaan. Als de klachten niet al te lastig zijn, valt er wel nog iets aan te doen...'

'Maar hoe dan, papa, hoe dan?' Het kind werd ongeduldig.

'Wees matig met vet, vervolgde hij, 'eet kleinere porties, beperk het alcoholverbruik, zoek je heil in kruiden, gebruik specerijen die de spijsvertering ondersteunen, zoals komijn, marjolein en jeneverbes, drink een kop melk met honing op nuchtere maag, of maak warme compressen', zo reciteerde hij. 'Maar goed, nu moet je echt wel gaan slapen, mijn zoetje.'

'Papaaa...'

'Het is nu echt wel tijd, morgen vertel ik je een ander sprookje voor het slapengaan.'

'Waarover dan?'

'Over problemen met de blaas', antwoordde hij en kuste haar op het voorhoofd.

XXX

(eerste verdieping)

Dit huwelijk was de realisatie van haar stoutste dromen. In die mate zelfs dat ze ervoor koos haar imposante carrière aan het postloket op te zeggen om zich onvoorwaardelijk toe te leggen op het gezinsleven en de opvoeding van eventuele nakomelingen. Voor haar echtgenoot besloot ze haar boezem gevoelig te vergroten, van cup 76 naar 89. De feestelijkheden van de bruiloft gingen gepaard met hoerakreten, vuurwerk en een drinkpartij met barbecue. De gasten keerden volstaan en bezopen huiswaarts, met het gevoel dat ze iets onvergetelijks hadden meemaakt. Wie daarentegen avances maakte bij de bruid, had lekker op zijn smoel gekregen.

Het huwelijk met Darek duurde twaalf dagen. Bozena moest bekennen dat hun relatie van bij het begin in duigen viel, en nu wou ze scheiden plus een gulle financiële tegemoetkoming. Darek mocht afscheid nemen van zijn kleine Fiat en zijn spaarboekje. Een ware hel was het geweest! Zoals Bozena het voorstelde, verscheen haar echtgenoot dagelijks stomdronken ten tonele en kon hij er op geen enkele wijze toe gebracht worden haar culinaire mogelijkheden te bewieroken. Daarbij kwam nog dat hij telkens weer zijn eigen zaken vergat te behartigen; bovendien bleken - verrassend genoeg - hun beider karakters onverenigbaar te zijn, wat tot uiting kwam in onoverbrugbare meningsverschillen aangaande de meest geschikte ligging van de krant op de woonkamertafel.

Valt Bozena iets te verwijten? Zij ging voor niets minder dan het ware geluk. Voor die dagdromen van haar heeft ze een hoge prijs betaald. Ze maakt nu een regelrechte crisis door. Aan haar heupen is ze drie centimeter verdikt. Ze zal troost moeten zoeken in de armen van een vijf jaar oudere trambestuurder. Op zijn aansturen heeft ze alvast haar boezem gevoelig laten verkleinen, van cup 89 naar 78, en ook is de openingswijdte van haar mondhoeken met bijna 60 graden toegenomen.

## Zelfs de kraaien zeggen Krakau

JAMES HOPKIN

*Vertaling: Roos van der Wardt*

'Ga open, Florianuspoort, ga open.'

Maar was dat nou echt nodig? Er zat al jaren geen poort meer in.

Ze kon trouwens ook onder de oude stenen boog door, of er overheen.

'Ga open,' fluisterde ze, met een lach waarmee ze hem uitdaagde te weigeren.

En toen vloog ze over de top heen. Tien minuten eerder was Alina, Alinka (dat betekent kleine Alina) van een lage wolk afgedaald die boven de Wawelkathedraal hing. Maar toen had ze de schuine zinken daken van de kerk gezien, glanzend door de regen als een goed geschrobde keukentafel. Moet ik landen? had ze zich op dat moment al afgevraagd. Vervolgens ving ze een glimp op van de koepeltjes en torens, als geschilderde halve uien, maar dan op z'n kop. Waar moest ze landen? Ze stootte haar been tegen een uitstekend metselwerk waar een crucifix op was geplant. Ze dacht eraan niet te vloeën. Maar de schok schoot door haar ruggengraat omhoog en trok langs haar boventanden. Ze beet op haar tong. Ze vloekte. De stoel zwenkte woest opzij en even zweefde ze oog in oog met een tandelose *gargouille*. Maar ze was niet bang; hij leek op de buurman die op zaterdagavond dronken thuiskwam. Hij dronk voor de zekerheid namelijk altijd zonder zijn gebit.